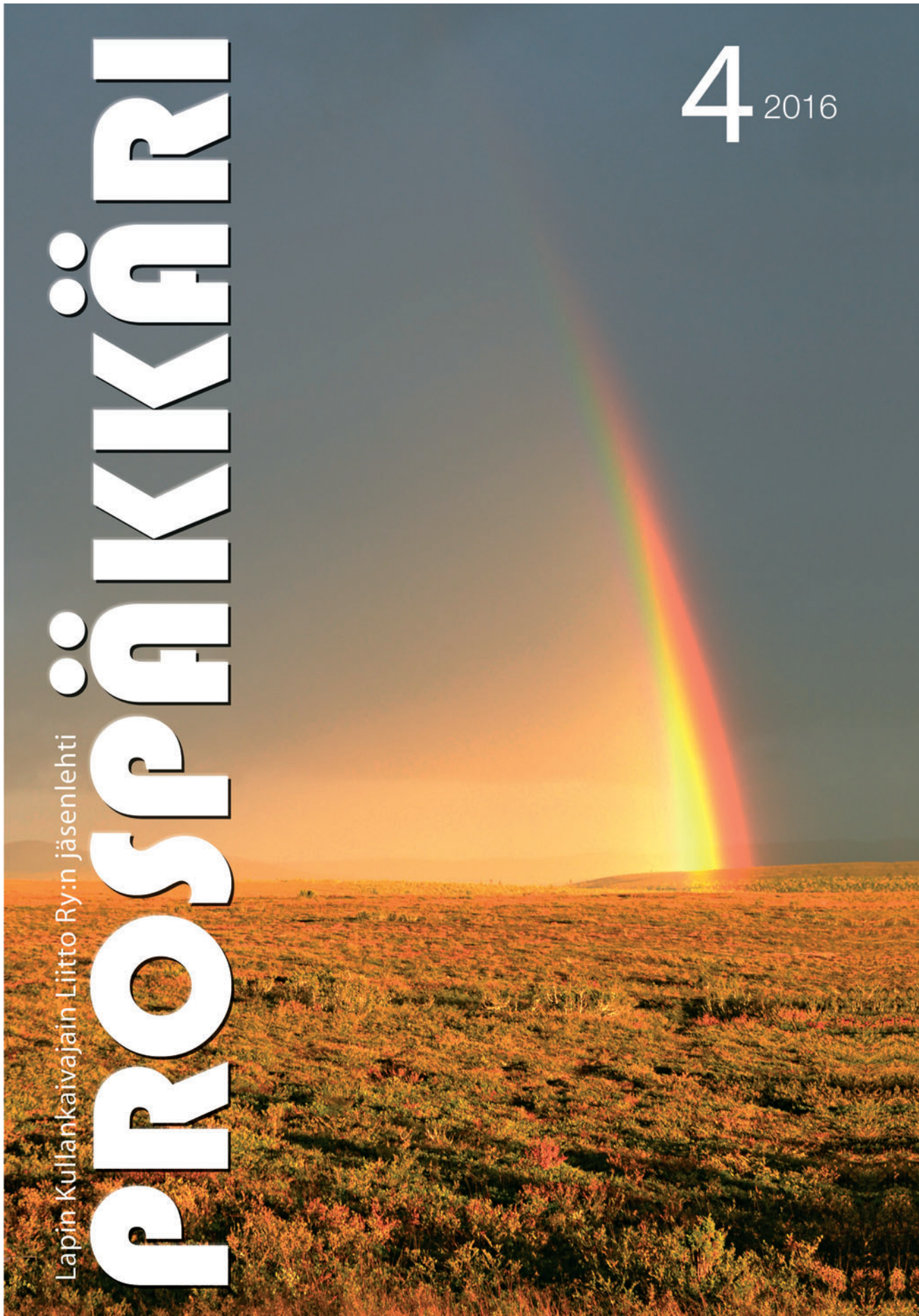

Lapin Kullankaivajain Liitto Ry:n jäsenlehti

PROSPÄKKÄRI

4 2016

MINERALIA

Kullan kanssa huuhtontaranneihin jää ominaispainoltaan raskaampia korukiviä: granaatteja, korundeja, epidootteja ja hematiitteja. Monelle kaivajalle ne ovat hyvä sivutuote. Suomen ensimmäiset rubiinit, safiirit ja jalozirkonit ovat nekin kullankaivajien löytämiä. Korukivialan näkymiä pääset seuraamaan aitiopaikalta kiviharrastajan kuvalehdestä Mineraliasta.

Mineralia perustettiin vuoden 2012 lopulla ja se on siitä lähtien ilmestynyt tasokkaana julkaisuna neljästi vuodessa, A4-kokoisena ja vähintään 36-sivuisena.

Lehden päätoimittaja on erikoistutkija Kari A. Kinnunen. Taitosta ja visuaalisesta muotoilusta vastaa Liisa Hertell, joka toimii myös Mineralian toimitussihteerinä. Lehteä julkaisee Tampereen Kivikerho ry, mutta Mineralian voi kuka tahansa yhdistykseen kuulumatonkin henkilö tilata itselleen.

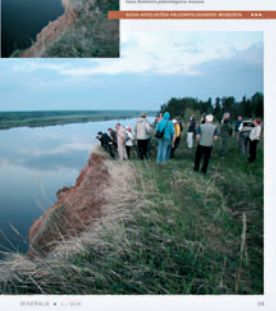
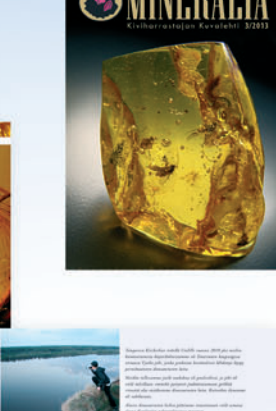
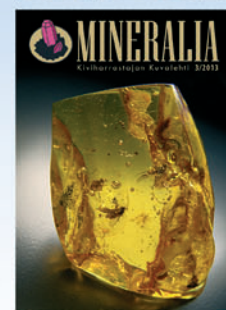
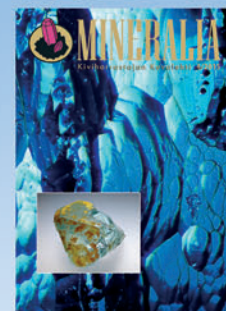
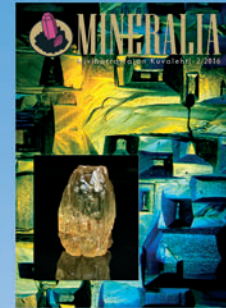
TILAA MINERALIA LEHTI!

Hinnat 2017:

- vuosikerta 22 euroa
- irtonumerot 6 euroa

Tilaukset:

liisa.hertell@kolumbus.fi
mineralia.tampereenkivikerho.fi
puh. 040 557 4700

PROSPÄKKÄRI 4/2016

Kansikuva:

Lapin kultamaiden yllä
liehuu usein sateenkaaria.
Ehkä siksi, että taivas on
korkeammalla. Aurinko
paistaa monesti matalalta
viistoon, ja samaan aikaan
märkä Jäämeri tiristää
sadekuuroja tuntureiden
rinteille. Todennäköisemmin
kuitenkin siksi, että sateen-
kaaren päässä on kultaa.

Kuva: Kai J. Rantanen

Lapin Kullankaivajain Liitto Ry:n jäsenlehti

39. vuosikerta

Ilmestyy 4 kertaa vuodessa

Vastaava päätoimittaja:
Kai J Rantanen

Toimitus:
Lapin Kullankaivajain Liitto ry
PL 86, 99871 Inari

Ilmoitushinnat:
1/1 s. 312 € (2. kansi)
1/1 s. 240 €
1/2 s. 162 €
1/3 s. 108 €
1/4 s. 84 €

Graafinen suunnittelu ja taitto:
Liisa Hertell, LH Viestintä

Paino:
Kirjapaino Hermes

TÄSSÄ NUMEROSSA

- 4–5 Pääkirjoitukset
- 6–7 LKL:n jäsenmaksu 25 euroa vuodelle 2017
Maksa nyt omatoimisesti
- 8–9 LKL:n kultaristeily Tukholmaan 27.–29.1.2017
- 10–13 Toiminnanjohtajan kesä
- 14 Sääntömuutos vahvistettiin ylimääräisessä kokouksessa
- 15–17 Kaivoslain kirkastusjuhlissa avattiin kaivoslain muutosta
- 18–26 Mäkipurot, Lemmenjoen elinkautiset
Risto Mäkipuron muistoja 65 vuoden takaa, osa 2
- 27 LKL:n Valokuvauskilpailu 2017
- 28–29 Kirjaesittely: Tarinoita Lapin kulkijoista,
keinoista, kullasta
- 30–31 Ilosen Riku sai kutsun Pyrkyripalstalle
- 32–34 Tuntsan kultaa, osa 3
- 35 Vielä ehdit vastata jäsenkyselyyn
Merkkipäivät

LKL:N HALLITUS

Puheenjohtaja:
Hannu Viranto
Eteläranta 42
96300 Rovaniemi
puh: 0400 182 964
hannu.viranto@gmail.com

Varapuheenjohtaja:
Maija Vehviläinen
Väinämöisentie 11
96300 Rovaniemi
puh: 040 778 9456
mrvehvilainen@gmail.com

Sihteeri: Kai J Rantanen
Kittiläntie 1074, 99800 Ivalo
puh: 040 7746 773
mullin.mallin@gmail.com

Esko Orava
Mellantie 14
97220 Sinettä

Aki Karvonen
Karukorvenkuru
99885 Lemmenjoki
akijohannes@gmail.com

Hannu Raja
Lapionevantie 54, 61250 Jalasto
puh: 050 365 6570
hannu.raja@netikka.fi

Ensio Kaustinen
Pertuntie 110, 69600 Kaustinen
puh: 040 574 6518
ensio.kaustinen@kase.fi

LKL:N PANKKITILIT

Jäsenmaksutili: FI45 2177 3800 0049 77
Muut maksut: FI95 1201 3000 1031 83

JÄSENASIAI

Lapin Kullankaivajain Liitto Ry
PL 86, 99871 Inari
puh. 0400 836 500
s-posti: info@kullankaivajat.fi
kotisivut: www.kullankaivajat.fi

Kullankaivajan kuvausohjeita

Gäkti on pohjoissaamea ja suomeksi takki, lapintakki. Nykysuomeksi saamenpuku. Mutta se on paljon muutakin – itse asiassa hyvinkin paljon. Ulkopuoliselle kulkijalle se on näkyvin osa saamelaisen identiteettiä tai laajemmin etnisiteetin osoitus. Värikäs, tuulipukujen keskellä jopa kirjava, ja arvokkaasti kannettu. Eksoottinen. Mielellään kuvattu.

Siksi siitä on varmaan niin paljon julkisuudessa puhuttu. Ja sen pukemisesta.

Ehkä siksi – siis ei pukemisen eikä niinkään puhumisenkaan, mutta ehkä identiteetin ja varsinkin sen kuvaamisen – tai juurikin sen vuoksi alueellisesti vaikutusvaltaisia nimiä yhteistyökumppaneinaan tiiputteleva markkinointi- ja viestintätalo House of Lapland on julkaissut kuvausohjeistuksen saamelaisuuden ja saamelaiskulttuurin esittämisen periaatteista.

Ohjeistuksen mukaan saamelaisuutta esille tuovien kuvien ja muun markkinoinnin on oltava lain ja hyvän tavan mukaista, rehellistä ja totuudenmukaista. Ohjeistuksen yksityiskohtaiset neuvot ovat hienoja ja varmasti kaikkien arvostamia periaatteita. Toimitusjohtaja **Sanna Tarssanen** House of Laplandista toteaa kulttuurin esittämisen olevan herkkä asia, sillä jokainen versio, jonka näemme julkisuudessa luo ihmisille mielikuvia.

Tämän lauseen voisi jokainen osapuoli alleviivata ja haluamansa värisellä korostuskynällä vielä ympäröidä. Pääsääntöisestihän kullankaivun mielikuvia julkisuudessa

luodaan pelkästään tiukasti rajatuilla kuvilla prosessissa olevista kone työmaista ja niiden ympäristölupa ehtojen edellyttämistä kiertovesialtaista. Koska myös kullankaivu on tärkeä osa Lappia – ainakin omasta mielestämme – ja joidenkin tutkijoiden mielestä jopa osa Lapin kulttuuriperinnettä, tulisi Tarssasen hienoja ajatuksia soveltaa laajemminkin.

Ja nyt kukaan ei sitten ymmärrä väärin; kullankaivajat ovat aina kunnioittaneet kaikkia pohjoisen kulttuureja ja niihin liittyviä perinteisiä elinkeinoja, eli perusteita myös itsekunnioitukselle on.

Kullankaivajaa ei tulisi kuvata ilman partaa, eikä turhan prameissa vaatteissa. Likaiset haalarit ja vähintään parransäki on suotavaa – naiskullankaivajat pois lukien sen sängyn osalta. Tunnetusti sipissä olevaa ja laiskaa kullankaivajaa ei tulisi kuvata lavastetun ison kultasaaliin kanssa ja myös ihan päin persettä aseteltujen rännien esittämistä kuvissa olisi välttävää. Matkailumarkkinoinnissa käytettävissä kuvissa ei tulisi käyttää kuvia goretexiin puukeutuneesta laskettelukeskuksen husky-oppaasta matkamuistomyyjälän hyllyltä napattu lerppahattu päässä vaskaamassa hankalassa asennossa ympäristössä, josta ei voi kultaa olettaa edes löytyvän.

Kallista kameraansa ei kuitenkaan kannata antaa tämän vuoksi kenenkään oikean kullankaivajan käsiin rikottavaksi, vaikka House of Finlandin ohjeistuksen mukaan saamelaisia kuvattaessa periaatteet voi helposti varmistaa käyttämällä saa-

melaisia valokuvaajia, joilla on kulttuurin tuntemusta ja kulttuuriset koodit hallussa.

Tällä täydennämme aiempaa, lähinnä naispuolisille vaeltajille suunnatamaamme ohjeistusta, jonka periaatteet olimme kopioineet eläintarhojen kieltotauluista ja karhun kohtaamistilanteista.

Aiemman ohjeistuksemme mukaisesti omissa elinympäristössään kohdattavaa lajityypillisesti käyttäytyvää villiä kullankaivajaa ei saa ruokkia, eikä missään tapauksessa juottaa! Kaikki turistit eivät ole aina muistaneet tätä ohjetta noudattaa.

On välttävää katsekontaktia ja hitaasti peräännyttävä tulosuuntaansa. Kullankaivajaa voi yrittää hämätä vilauttamalla pikaisesti jotakin lompakosta löytyvää, vähänkään viranomaismerkkiä muistuttavaa lätkeä.

Mikäli janoinen ja nälkäisesti tuijottava kullankaivaja kuitenkin jatkaa lähestymistä, on vihoviimeinen asia, mitä ehdottomasti EI SAA TEHDÄ, heittäytyä selälleen ja teeskennellä kuollutta.

Ai niin. Aihetta viistäen ja koska asiaa on tiedusteltu; Lapin Kullankaivajain Liitto ei julkaise uutta, kullankaivaja **Ilkka Ärrälän** aidoista kullankaivajista kuvaamaa kalenteria vuodelle 2017.

MULLIS'

PUHEENJOHTAJAN PALSTA

Jäsenistöllä on puheenvuoro – vastaa jäsenkyselyyn

Liiton pikkujoulut Sastamassa ja kaivoskäynti Vammalassa sujuivat mallikkaasti. Ilmoittautuneita oli peräti 81. Jatkossakin pikkujoulut pidetään mahdollisuuksien mukaan eteläisemmässä Suomessa. Kesäaikainen toiminta luonnostaan keskittyy Pohjois-Lappiin. Laivaristeily on joka tapauksessa aina etelässä. Kevään Prospäkkärissä korostin, että tavoitteena on ulottaa liiton toimintaa maamme eri alueille. Jäsenistö voi myös oma-aloitteisesti ehdottaa erilaisia toimintamuotoja toteutettavaksi omalla asuinseudullaan. Järjestelyt paikallisin voimin, mutta liitto antaa tarvittaessa taustatukea.

Lähestymme Lapin kullan löytymisen 150 vuoden ja LKL:n perustamisen 70 vuoden juhlavuosia 2018–19. Kullanhuuhdonnan MM-kisat pidetään Tankavaarassa 2019. Kun valmistaudumme merkivuosiin, tavoitteeksi asetetaan juhluvuosien näkyvyys koko maassa, ei vain Lapissa. Tarjoutuu mahdollisuus tehdä kullankaivua tunnetuksi.

Meneillään on jäsenkysely. Sähköpostiosoitteensa ilmoittaneet ovat saaneet vastauslinkin jo 15.12. Muut löytävät vastauslinkin muualta tässä lehdessä. Toivottavasti mahdollisimman moni vastaa. Kysely on arvokas väline liiton toiminnan kehittämiseksi. Kyselylomakkeessa on suljettujen vaihtoehtovastauksien lisäksi mahdollisuus antaa muuta palautetta liiton johdolle. Antakaa tulla! Laivaristeilyllä esitellään kyselyn tuloksia.

Turistit kultamailla ja kullankaivun hyväksikäyttö matkailun markkinoinnissa herättävät kullankaivajien keskuudessa ristiriitaisia tunteita. Miten siihen on suhtauduttava? Pitäisikö kullankaivajien asettua tukemaan kultamatkailua? Tai peräti osallistua siihen? Olen pohtinut asiaa viimeisessä blogissani, osoitteessa ruihtu.blogspot.fi. Siellä ja liiton kotisivuilla voi aihetta kommentoida.

TEM pyysi viime vuonna kommentteja kaivoslain toimivuudesta. Liitto teki useita muutosesityksiä. Nyt syksyllä ministeriö oli laatinut kaivoslain muutosesityksiä. Ministeriö korosti jokaisessa vaiheessa, että tässä yhteydessä ei ole tarkoitus avata kaivoslakia laajemmille periaatteellisille muutoksille, vaan kyse on pienistä teknisistä muutoksista, joilla kevennetään tarpeetonta hallinnointia. Ministeriön esityksessä oli vain yksi kohta, joka koskee kullankaivua, kultanhuuhdon taluvan raukeamista koskeva, jota liitto kannatti. Liitto halusi kuitenkin muistuttaa, että kaivoslaissa on edelleen kullankaivua vaikeuttavia pykälä, joihin tulee saada muutoksia. Liiton molemmat esitykset, toinen helmikuulta ja toinen marraskuulta, löytyvät kotisivuilta, joten tässä ryhdy niitä tarkemmin esittelemään. Kannattaa lukea.

Saamelaiskäräjät on valittanut Korkeimpaan hallinto-oikeuteen ainakin kolmesta Pohjois-Suomen hallinto-oikeuden antamasta kullankaivajalle myönteisestä päätöksestä. Liitto on antanut juridista

apua kullankaivajien vastineiden antamisessa. Käsittely KHO:ssa kestää keskimäärin 17 kuukautta, joten päätöksiä voidaan odottaa joskus 2018 kesän tienoilla. Jos käräjät pidättäytyy lisävalituksista, ehtii Tukes käsitellä lupajonossa olevat vanhimmat hakemukset ottamansa lisätyövoiman avulla. Valitustehtailu on tullut käräjille jo tähän mennessä niin kalliiksi, että rivisaamelaiset tuskin haluavat, että lisävalituksia enää tehtaillaan. Vaan mitä tekee käräjien johto?

Käräjät on antanut hallinto-oikeuden päätösten jälkeen sisällöltään hieman uudistuneita kielteisiä lausuntoja myös lapiokaivuluvista. Paliskunnat eivät ole ainakaan toistaiseksi lähteneet mukaan lapiokavun vastaisiin lausuntoihin, vaikka käräjien pääperusteina on haitat poronhoidolle. Tukesin selvitysten puutteisiin ei enää yritetäkään vedota, kun hallinto-oikeus on todennut selvitykset riittäviksi.

Perinteinen laivaseminaari järjestetään tammikuun lopussa. Ohjelma sisältää hyväksi koettuun tapaan vahvaa asiaa ja vähän kevyempääkin, mutta kaikki painavaa kamaa. Lähdetään taaskin sankoin joukoin mukaan. Viimeistään siellä tavaataan! Sitä ennen, Onnellista Uuden Vuoden 2017 alkua!

HANNU VIRANTO
puheenjohtaja

LKL:n jäsenmaksu 25 euroa vuodelle 2017

Yhdistyksen jäsenmaksuksi vuodelle 2017 vahvistettiin vuosikokouksessa 26.3.2016 hallituksen esityksen mukaisesti 25 euroa, ja liittymismaksu pidettiin entisellään 10 eurossa.

Kullalla maksettaessa jäsenmaksun määräksi vahvistettiin 1,0 grammaa Lapin kultaa.

Jäsenmaksun 2017 voi nyt maksaa omatoimisesti alla olevien ohjeiden mukaisesti.

Tarkista jäsenmaksutilanteesi Prospäkkärin osoiteprintistä

Maksetut vuodet on merkitty siihen kahden vuoden seurantajaksolta. Saapuneet maksut on merkitty viimeisimmän maksamatta olleen jäsenmaksun mukaisesti.

- Merkintä **v. -15 / -16 maksettu** tarkoittaa, että sinulla on kaikki jäsenmaksusi vuoteen 2016 saakka maksettuina.
- Merkintä **v.-14 / -15 maksettu** puolestaan sitä, että sinulla on jäänyt vuosi 2016 tai jokin sitä aiempi maksamatta.
- Merkintä **v.-13 / -14 maksettu** tarkoittaa kahta rästiin jäänyttä maksua, ja yhdistyksen sääntöjen mukaan sitä, että jäsen katsotaan yhdistyksestä eronneeksi.

Maksa 25 euroa jokaiselta puuttuvalta vuodelta LKL:n jäsenmaksutilille: Nordea FI45 2177 3800 0049 77. Kansainvälisessä pankkiliikenn-

teessä tilin SWIFT-osoite on NDEAFIHH.

Muista käyttää viitenumeroa jäsennumeroasi, joka on nimesi yläpuolelle merkitty numerosarja jäsenlehden takakannessa. Viitteellisen maksun yhteydessä kirjoitetut viestit eivät välity maksun saajalle.

Eräpäiväksi voi laittaa 15.1.2017.

Jäsenmaksuseuranta on päivitetty tilanteen 14.12.2016 mukaisesti.

Voit maksaa vapaaehtoisen kolehdin

Jäsenmaksun yhteydessä voit maksaa vapaaehtoisen kolehtimaksun.

Vuonna 2016 kolehtia eri kohteisiin maksettiin yhteensä 2846,60 euroa.

Kohdentamattomana yleistukena liitolle osoitettiin 984,68 euroa.

Liiton jäsenetuvaultausten kehittämistä tuettiin 1176 eurolla.

Pohjois-Suomen hallinto-oikeuden linjausten myötä on toivottavissa, että veneestä on nyt pääministeri Sipilän vertauskuvin esitettynä lähtenyt tulppa irti ja monistetut valitukset eivät enää haittaa laillisen ja lupaehtojen mukaisen toiminnan luvittamista.

Edunvalvontaan ja lakiapuun tukea saatiin 900 euroa. Tarvetta tälle näkyy edelleen edellä kirjoitetusta huolimatta syntyvän. Toivotaan että tilanne joskus normalisoituu, ja kankaavajat ja liitto pystyisivät kohdistamaan rahansa ja tarmonsansa sinne minne kuuluukin:

Veteraanikullankaivaja Raimo Kanamäen ei tarvitse tästä, kesällä 2015 löytämästään 97,4 grammaisesta Jerehipusta, kovin suurta nokareta liiton jäsenmaksua varten meistä. Kuva: Kai J. Rantanen

kullankaivun ja sen tulevaisuuden kehittämiseen.

Lisäksi kolehtia tuli Palsinojan tien / Harriojan sillan kunnostamiseen 786 euroa.

Liitto sponsoroi Metsähallituksen Metsätaloutta 3500 eurolla lokakuussa toteutetussa Harriojan sillan uusimisessa. Tässä summassa on mukana myös Kutturantien kioskillä kerätyn purkkikolehdiin varat, 87 euroa. Nyt voidaan kääntää katseet itse Palsinojan tien ajettavuuden parantamiseen.

Kultainen kiitos kaikille tukea antaneille!

Sama uusiksi

Liiton hallitus päätti esittää jäsenmaksun 2017 yhteydessä maksettaville vapaaehtoisille maksuille samoja kohteita:

- 5 € Palsiojan tien peruskorjaus
- 7 € liiton jäsenetuvastausten kehittämiseen
- 9 € edunvalvontaan ja lakiapuun
- Näistä poikkeavat epämääräiset summat katsotaan liiton toiminnan yleistueksi.

Vuoden 2017 ensimmäisenä päivänä jäsenmaksunsa voisivat hoitaa heti kaikki aktiiviset ja valveutuneet jäsenemme, jotka saavat tästä artikkelista kimmokkeen.

Omatoimisesta maksuseurannasta ja jäsenmaksujen hoitamisesta koituu liitolle merkittäviä kustannussäästöjä, joten kannustamme kaikkia olemaan hyvämuistisia ja viitseliäitä.

Jäsenkortti postitetaan kaikille jäsenille loppukevään jäsenlehden mukana ennen kaivu-kauden alkua.

KAI J. RANTANEN
rahastonhoitaja

Lapin Kullankaivajain Liitto ry:n laivaseminaari 2017

Viking Line M/S Mariellalla Katajanokan terminaalista
Tukholmaan ja takaisin

Kultaristeily

27.–29.1.2017

(alkaen pe klo 14 tai 16 ja päättyen su klo 10)

PERJANTAIN TEEMA: Oikeudelliset väännöt ja lainmuutokset – vaikutus kaivuhommiin.

Nyt on sitten selvillä, että miten sitä kaivoslakia kullankaivuhommissa tulee soveltaa. Miten tämä vaikuttaa meidän maailmaamme, mikä helpottuu ja mikä vaikeutuu? Miten tästä eteenpäin? Pitäisikö meidän jotenkin normalisoida tilanne, ehkä voisimme jopa hieman hieroa sopua tai edes harkita jotakin sellaista.

Perjantai 27.1.2017: klo 14.00–

(osittain maissa ja osittain merellä)

- 13.30 alkaen **päiväseminaariin osallistuvat:** ilmoittautuminen Katajanokan terminaalin ravintolaan ryhmäjohtaja Heli Rapakolle
- 14.00 **Laivalle sisään**
- 14.10 **Seminaari alkaa** kokoustilassa kannella 8
Hannu Viranto, puheenjohtaja, LKL ry
Olli Breilin, johtaja, GTK
Riikka Aaltonen, kaivosylitarkastaja, TEM
Heikki Remes, maankäyttöasiantuntija, Metsähallitus
Jari Huotari, kh-puheenjohtaja, Inarin kunta
Pasi Molkoselkä, ylitarkastaja, Tukes
Pekka Suomela, toiminnanjohtaja, Kaivosteollisuus ry
- 15.50 Tauko
- 16.00 **Loputkin kullankaivajat päästetään laivaan**
- 16.10–17.10 **Seminaari jatkuu**

Mikko-Pekka Heikkinen: Kullankaivu ja tarinoiden Lappi

Seppo J. Partanen: Kullankaivajat, konflikteja yhteiskunnan kanssa jo vuodesta 1869

Mikko Kärnä, kansanedustaja

17.10 Tauko – päiväkävijät poistuvat laivasta

17.40–19.45

Hannu Viranto, puheenjohtaja, LKL ry
Terho Liikamaa, ryhmäpäällikkö, Tukes

Marko Touru, LKL:n ja Tankavaaran kultakylän yhteistyö

Ensio Kaustinen, siltaprojekti ja Sotajoen tie

Kauden 2016 suurin hippu

LKL:n valokuvakilpailu

Vuoden kullankaivajateko

19.45 päivällisohjeistus – päivän päätös

20.30 Buffet-illallinen vakioruokajuomineen kannella 7

Lauantai 28.1.2017

(suluissa Suomen aika)

07.00–9.45 (08.00–10.45) Aamiainen

10.00 (11.00) **Saavumme Tukholmaan**

11.00–14.30 (12.00–15.30)

Lauantai päiväohjelma laivalla;
FunClub (kansi 7); Online-muotoi-

set kullanhuuhdonnan Tukholman-
mestaruuskilpailut laivan yökerhos-
sa sekä edellisen päivän rasituk-
sista toipumista

14.00–15.00 (15.00–16.00)

Kaivospiiriasiat, vesiasiat,
evästyksset hallitukselle

LAUANTAIN TEEMA: Lapin kullan emäkallion salaisuus

Jos olisin vaatimattomampi ja varovaisempi ihminen, niin en uskaltaisi sanoa, että tämänkertaisella risteilyllä paljastamme Lapin kullan emäkallion salaisuuden. Tai ai niin – meidän paljastimme sen jo 2004 risteilyllä. Mutta silloin teimme sen puolivahingossa. Nyt me teemme sen uudelleen ja paremmin. Edellisellä kerralla saimme aikaan jonkinlaisen kohun, johon jopa iltapäivälehdet ottivat osaa.

Lapin granuliittikaaren läpi menee puolenkymmentä murroslinjaa, jotka ovat lukuisten erillisten emäkallioiden äitejä. Niistä itäisin on synnyttänyt Laanilan, Tankavaaran ja Mäkäran kultaesiintymät, seuraava on Palsin ja Sotajoen lähde. Sitä seuraava on Ivalojoen kullan tuoja. Lemmenjoella on yksi merkittävä rakenne ja useampi pieni.

Käydään nämä geologiset rakenteet läpi ja mietitään, kuinka tätä tietoa voitaisiin tehokkaimmin hyödyntää. Ja jotta ei olisi niin mukavaa, otetaan keskusteluun mukaan pari tiedemiestä, jotka sitovat tämän asian muihin vastaaviin kulta-alueisiin, vallitseviin teorioihin ja muuhun hippihommaan.

15.00 (16.00) **Seminaari alkaa**

Jari Nenonen, geologi, GTK:
Mitä kultaristeilyllä 2004 tapahtui
ja mihin se johti

Antti Peronius, geologi: Kullan
esiintyminen suhteessa granuliitti-
kaarta halkaiseviin rakenteisiin

Juhani Ojala, PhD: Mitä kyseiset
rakenteet oikein ovat?

16.50 (17.50) Tauko

17.10 (18.10)

Pekka Tuisku, FT, Oulun yliopisto:
Muita mahdollisia kullan lähtö-
paikkoja
Pasi Eilu, FT, GTK: Geologisia
analogioita maailmalta
Keskustelupuheenvuoroja

18.45 (19.45) LOPPU

19.30 (20.30) Buffet-illallinen vakio-
ruokajuomineen (kansi 7)

Sunnuntai 29.1.2017

8.00–10.00 Aamiainen

10.10 **Saavumme Helsinkiin**

Tervetuloa mukaan.

Seminaarin puheenjohtaja Antti Peronius

Ilmoittautumisaika on jo päättynyt, mutta kysy mahdollisia peruutus- tai lisäpaikkoja

Heli Rapakolta: heli.rapakko@gmail.com tai puh. 040-5935337

Maksut LKL:n tilille FI95 1201 3000 1135 62.

OHJELMAN OSITTAISET MUUTOKSET MAHDOLLISIA.

Toiminnan- johtajan kesä

Hannu Raja hoiti rutinoitunein ottein liiton kesäaikaisen toiminnanjohtajan pestiä kullaneella kaivukaudella. YYA-henkisellä sopimuksella liitolle vuokrattu Kasöörin kämpä Tankavaaran Kultakylässäkin on osoittautunut toiminnanjohtajan kesäkonttorina sopivan keskeiseksi sijainniksi tavoitettavuuden kannalta.

– Porukkaa oli kyllä liikkeellä aiempaa selkeästi vähemmän. Palsillakin, vaikka Bizebáze Palsi saatiin auki sopivasti heti Saariselän Juhannuskisojen aikoihin, summaa Hanski vali-

tusten aiheuttaman lupalusuman vaikutuksia.

Kun Piispanpysäkki 43.3 Laanilassa sai lainvoiman heinäkuun lopulla, tuntui porukkaa olleen kuitenkin jo jonkin verran enemmän liikkeellä. Piispanpysäkiltä löytyi suurin, tietoon tullut liiton valtauksilta löydetty, noin kolmen gramman hippukin.

Talkoita Inarissa

Heti kun tavarat oli viikattu Kasöörin kämpän hyllyille, suuntasi Hanski rehtien ja reimojen talkoolaisten kanssa Inariin, Kultamieskodin uuden varasto-liiterin pystytystalkoisiin.

Liiton talkooporukka Pyrkyreitten palstalla. Reino Miinala (vas.), Seppo Mauno (kesk.) ja Väiski Kukkola.
Kuva: Hannu Raja

Edellisenä päivänä Kultakodin tontin nurkalta oli rouhaistu vanha ja väsynyt vaja kuorma-autokyydillä Inarin kaukolämpölaitos Ilokseen, tuottamaan vielä viimeisen kerran iloa Inarin kirkonkyläläisille, ja paikalle pystytettiin Kultakodin, liiton ja Kultaperinne-yhdistyksen kolmikantasopimuksella uusi uljas varasto.

Kunnon lahkolaisten tavoin saatiin seitsemän miehen voimin ja **Miinalan Reinon** työkaluilla uudisrakennus jo ennen auringonlaskua vesikaton alle.

Seuraavalla viikolla varastorakennuksen viimeistelyreissulla Hanski kävi pienemmän talkooporukan kanssa kiinnittämässä **Arto Kangasniemellä** päivitettävänä olleen Pyrkyreitten palstan keloristin muistovaskoolin paikalleen. Muistovaskoolin puuttumista olivatkin jo monet Pyrkyreitten palstan vierailijat ihmetelleet.

Aseistariisunta

Härkäselän lanskilla oli jälleen murrettu jostakin vaunusta ovi, ja pari huonosti tuettua vauhua hajonnut lumen painosta. Lanskitalkoissa

yhdeksän talkoolaista raivasi paljon epämääräisiä merkitsemättömiä kasoja pois alueelta. **Mäntykankaan Enska** karräsi alueelta puutavaraa ja vaununraadot. Polttokelpoinen hylkytavara poltettiin, ja paistettiin makkarat.

– Paikka siistiytyi taas huomattavasti, toteaa Hanski tyytyväisenä.

– Lanskilla seisojia parkissa enemmän vauhuja kuin viime vuonna, samoin muuta tavaraa. Kyllä sen luvituksen jumittamisen vaikutuksen huomasi siitäkin.

– Tankavaaran kisoissa oli aiempaa enemmän osallistujia, myös yleisöä oli paikalla.

Kultakisa osoittivat Hanskin arvion mukaan lieviä piristymisen merkkejä, liiton päivystysvastaanotoille sen sijaan porukkaa ei juurikaan ilmestynyt.

Hanski oli erittäin huolestunut kuultuaan päivystyksessä, että liiton yhteisvaltauksilla on joillakin nimeämättömillä kaivajilla ollut matkassaan käsiaseita ja niillä olisi jopa käyty ammuskelemassa.

– Kaikenlaisten aseiden tuomien liiton valtauksille on ehdottomasti kielletty. Eihän siellä ole mitään laillista eikä järjellistä käyttötar-

▲ Seppo Mauno sihtaa, että Miinalan Reino varmasti kiinnittää muistovaskoolin suoraan. Kuva: Hannu Raja

► Vaienneiden kultaveljien muistoista täyttynyttä vaskoolia täydennettiin ribloilla. Suunnittelu ja toteutus Arto Kangasniemi. Kuva: Hannu Raja

- 1 Onko juurikin niin tarkkaa, hämmästelee useiden vinojen kätöstysten pystyttämiseen osallistunut Mullis' peruspilareiden ristimittaan.
- 2 Kullankaivuvapaalle heittäytynyt ja talkoisiin ylipukeutunut toiminnanjohtaja Rantanen sivelee Gunther-viiksenalkuja, ei kaiva nenää. Seppo Mauno ja Jorma Järvensivu valavat pilareita.
- 3 Keskimmäisen pilarin valun keskelle kätettiin Tapsa-pullossa viimeisin Prospäkkäri, talkoolaisten terveiset tulevaisuudelle ja pienempi määrä kultaa. Vas. Seppo Mauno, Jorma Järvensivu, Kauko Matilainen, Keijo Valkonen, Mullis' ja Reino Miinala.
- 4 Ensimmäinen nurkka pystyssä. Mikko Kemppainen Lusmaniemestä on pöräyttännyt paikalle piällysmiehen tehtäviin (4. vas.).
- 5 Puuvajan puoli alkaa olla hollillaan.
- 6 Otsalautoja vaakimassa. Yksi tekee, kolme neuvo, yhtä ei kiinnosta ja yksi dokumentoi = 7. Missä yksi? (Vast: ikkunan takana.)

*Härkäselän lansirakenteissa
touhusti tehokas yhdeksän
hengen talkooporukka.*

*Talkoiden jälkeen lansi
oli taas sen näköinen kuin
välivarastointialueen
kuuluu ollakin. Kuvat:
Hannu Raja.*

vettakaan niille – varsinkaan käsiaseille, ihmettelee toiminnanjohtaja Raja. Asiasta on keskusteltu liiton hallituksessa, ja tällaisten tapausten tietoon tuleminen johtaa henkilön välittömään poistamiseen alueelta.

Hanskat naulassa

Petronellan pysäkillä oli edellissyksynä murtautunut saunan eteisessä olevaan varastolaatikkoon, ja lupakäsittelyvaiheessa horrostavan valtauksen alapäähän oli kaivettu iso monttu.

Liitto vuokrasi Petronellan pysäkillä pikku tontin emeritus toiminnanjohtaja **Kauko Matilaiselle** paikan päällä tapahtuvaa päältä-katsomista varten. Petronellan pysäkki peseytymismahdollisuuksineen on niin houkuttelevan helposti saavutettavissa turismin valtaväylän varressa, että oli pelkona jonkun käyvän

alueella pikkuisen sipaisemassa. Ihan ohimennen vain.

Sinällään on aivan järjenköyhää, että kullanhuhdontaluvan roikkuessa jopa vuosikausia valitusten vuoksi ruuhkautuneessa lupajonossa, ei paikan päällä saa maanhaltijan linjauksen mukaan tehdä mitään normaaleita, jokamiehen oikeuksia ylittäviä toimenpiteitä tai edes majoittumista omassa leirissä.

Mikäpä olisi kullankaivajan toimetomille kourille terapeuttisempaa, kuin tehdä mahdollisesti rästiin jääneitä maisemointi- ja tulevaa toimintaa edesauttavia töitä tänä pakollisena loppojaksena.

No, onneksi kaivoslain muutos antaa jatkossa mahdollisuuden hakea täytäntöönpanolupaa mahdollisten muutostenhakujen varalta.

– Ensi kesänä vaan kovalla innolla kaikki luvitetuille alueille kaivamaan, kehottaa Raja-Hanski.

– Ja muistakaa täyttää ne kaivuraportit, hän muistuttaa lopuksi.

Täyttäkää sitten vaikka sieltä liiton kotisivujen kautta jos pelkäätte, että naapurimontun kaivaja käy kateuksissaan tarkastamassa sen valtaukselle jättämänne. Paljon jää raportteja täyttämättä, ja niiden tiedot kuitenkin vaikuttavat esim. jatkolupien hakemiseen alueille.

Sääntömuutos vahvistettiin ylimääräisessä kokouksessa

Liiton järjestämien Kullankaivajain Mestaruuskisojen yhteydessä Tankavaarassa pidettiin 28.7.2016 yhdistyksen ylimääräinen yleinen kokous. Kokouksen asialistalla oli käytännössä vain yksi käsiteltävä asia: vuosikokouksen 26.3.2016 hyväksymän sääntömuutosesityksen vahvistaminen.

Kokous yksimielisesti vahvisti hyväksytyn esityksen yhdistyksen sääntöjen 2., 3., 4. ja 8. pykälän muuttamisesta. Paikalla oli 71 yhdistyksen jäsentä.

Kokousta seuranneessa infotilaisuudessa kansanedustaja **Mikko Kärnä** esitti tervehdyksensä kullankaivajille, kiittäen liittoa ja sen jäsenistöä erinomaisesti ja asiallisesti tehdystä edunvalvontatyöstä. Kärnä uskoi, että pikkuhiljaa hivuttamalla asioita saadaan vielä edistettyä – kullankaivulla ja kullankaivajilla on paljon ystäviä eduskunnassa ja ministeriöissä.

Antti Peronius liiton edunvalvontatoimikunnasta esitteli kaivoslain pykälämuutokset, muut lupamenettelyt ja sarjavalitukset käytännön tasolla. Tuntui, että kullankaivajat kuuntelivat – ja jopa ymmärsivät missä mennään.

Vahvistetut sääntömuutokset kohdat ja niiden perustelut

2 § YHDISTYKSEN TARKOITUS

Lisättiin kohta: ”sekä toimia ympäristön-, terveyden- tai luonnonsuojelun taikka asuin ympäristön viihtyisyyden edistämiseksi kaivualueilla.”

Tämä tekee yhdistyksen asianosaiseksi näillä meillä tärkeillä elämänoilla.

3 § YHDISTYKSEN JÄSENET

Lisättiin kohta: ”3. Nuorisojäsenet, jotka ovat alle 18-vuotiaita ja joilla on puheoikeus yhdistyksen kokouksissa.”

Tällä pyritään sitouttamaan nuorisoa kulan-

kaivun harrastamiseen ja liiton toimintaan. Täytettyään 18 vuotta, voi nuorisojäsen hakea yhdistyksen varsinaista jäsenyyttä yhdistyksen sääntöjen määräämällä tavalla.

Poistettiin kohdat (poistettu kohta lihavoituina): ”Varsinaiseksi jäseneksi hakevan tulee olla ollut vähintään kolme vuotta yhdistyksen kannattajajäsenenä sekä pystyä osoittamaan, että hän on tänä aikana harjoittanut kullankaivuuta Lapissa. Jäsenhakemus on tehtävä kirjallisesti hallitukselle varustettuna kahden varsinaisen jäsenen suosituksella. Hallitus esittelee hakemuksen harkintansa mukaan vuosikokoukselle.”

Tämä tähtää kynnyksen madaltamiseen varsinaiseksi jäseneksi hakeutumisessa.

4 § JÄSENMAKSUT

Lisättiin kohta: ”Nuorisojäsenen jäsenmaksu on puolet vuosikokouksen vahvistamasta jäsenmaksusta.” Ja poistettiin kohta (poistettu lihavoituina): ”Jäsenmaksuista on vapautettu kunniajäsenet ja edellisvuonna 65 vuotta täyttäneet varsinaiset jäsenet.” Eliniän odotuksen ja jäsenistön keski-ikä nostua katsottiin tarkoituksenmukaiseksi saattaa jäsenistö yhdenvertaiseen asemaan.

8 § VUOSIKOKOUS

Poistettiin kohta (poistettu lihavoituina): ”Vuosikokouksesta ilmoitetaan viimeistään 15 ja aikaisintaan 30 päivää ennen kokousta...” ja lisättiin kohta (lisäys lihavoituina): ”...jäsenlehdessä tai Lapin Kansassa tai jäsenkirjeellä tai yhdistyksen kotisivuilla tai yhdistyksen kotisivuilla.”

Tällä kevennettiin vuosikokouksen koollekutsumismenettelyä. Tarkoitus on, kuten ennenkin, julkaista kokouskutsu jäsenlehti Prospäkkärissä, mutta aikaikkunan väljentäminen antaa enemmän joustoa jäsenlehden toimituskunnalle.

PIENET SANAT

Kaivoslain kirkastusjuhlissa avattiin kaivoslain muutosta

Kolme sanaa. Sen verran suurta ja ristiriitaista kaivoslakia korjattiin. Muutos oli kullankaivun kannalta oikeasuuntainen, vaikka paljon jäikin vielä parannettavaa. Sitä kannatti kuitenkin kokoontua juhlimaan Kaivoslain kirkastusjuhlisiin 2.7.2016, tasan viisi vuotta kaivoslain voimaantulojuhlan jälkeen Lapin Kullan ystävien Iso-ojan kämpälle.

Tunnelmat olivat hyvin erilaiset kuin kesällä 2011.

Lakimuutoksen lyhyt historia

Edunvalvonnasta vastaava **Antti Peronius** kävi lyhyesti läpi kaivoslakimuutoksen historian Kaivoslain kirkastusjuhlissa Iso-ojan kämpällä ja myöhemmin kesällä liiton ylimääräisessä yleisessä kokouksessa Tankavaarassa.

Liiton seminaaristeilyllä 2015 Tukesin toimialapäällikkö Terho Liikamaa esitti näkemyksiään kullankaivun hallinnoinnista. Ihan täysipäisiä esityksiä, paitsi esitys, että koko kul-

lankaivu annettaisiin Metsähallituksen hallinnoitavaksi.

Tämä viimeinen vaihtoehto innosti liiton edunvalvontaa miettimään vaihtoehtoisia malleja. Maan hallitus vaihtui, ja pyysi esityksiä hallinnon ja byrokratian keventämiseksi. Liiton hallitus teki perustellun esityksen kullankaivun hallinnoinnin selkiyttämiseksi. Esityksen hioi **Leila Kostiainen** liiton edunvalvontatoimikunnasta ja inkognito juristi. Ihan tarkkaan ei tiedetä, mitä vallan käytävillä tapahtui. Kansanedustaja **Mikko Kärnä** oli kuitenkin asiassa aktiivinen.

Hallitukselle tehdyistä esityksistä ministeri **Olli Rehn** poimi meidän paperin. Eikä ihme; esitykset olivat aidosti byrokratiaa keventäviä – ja mikä parasta; niihin ei pyydetty yhtään rahaa valtiolta. TEM puolestaan ei ollut kovin innoissaan. Meneillään oli isompi kaivoslain muutos, ja TEM näki että tehtäisiin sen yhteydessä – jos tehtäisiin. Ministeri Rehn kuitenkin päätti, että tehdään nämä alta pois.

Kansanedustaja **Hassi** oli pyytänyt asian ottamista ympäristövaliokuntaan. Hassi, **Modig** ja joku rkp:läinen kirjauttivat eriävän mielipiteensä valiokunnan lausuntoon. Talousvaliokunta puolestaan oli tyly Saamelaiskäräjille ja ympäristöjärjestöille. Kyllä se taisi kirvellä, arvioi Peronius.

Uudet sanat tekoina

Muutos on vaatimattoman näköinen, koko 188-pykäläisessä kaivoslaissa muutettiin vain kolme sanaa. Jatkoluvan pituudeksi on mahdollista hakea 10 vuotta, maksimipinta-ala kasvaa 5 hehtaarista 7 hehtaariin ja lupapäätöksen toimeenpanomahdollisuus aiempaa laajempi.

Liiton edunvalvonnasta vastaava Antti Peronius suomensi kaivoslain pykälämuutokset käytännön tasolla tajuttaviksi. Kuva: Kauko Matilainen

Mitä muutokset sitten käytännössä tarkoittavat?

Kullanhuuhdontaluvan jatkoluvan kestoksi on hakijan mahdollista esittää 10 vuotta, uuden myönnetyn luvan pituutena pysyy lain säättämä 4 vuotta. Kaivosviranomaisen harkinnan mukaan myönnettävän, aiempaa pidemmän luvan ei pitäisi vaikuttaa lupapäätöksen hintaan. 10 vuoden lupa antaa kullankaivajalle mahdollisuuden pitkäjänteisempään toiminnan suunnitteluun. Lupakauden jälkeen alueelle ei ole säädetty määrättäväksi ehdotonta karenssia.

Alueen maksimipinta-alan muutos on itse asiassa paluu vuoden 1997 kaivoslain muutokseen, jossa tuo maksimipinta-ala rajattiin 7 hehtaariin. Käytännössä tämä hiukan järkeistää esiintymien hyödyntämistä, koska kulta ei ole koskaan tasaisesti rikastuneena koko alueelle. Ammattikullankaivajan näkökulmasta maksimipinta-ala olisi voinut olla perustellusti suurempikin, eikä se silti olisi tuonut muutosta toiminnan volyyymiin, toisin kuin muutoksen vastustajat esittivät, koska alueita kaivetaan järjestelmällisesti.

Kaivoslain kirkastusjuhlassa Iso-ojan kämpällä viitisenkymmentä kullankaivajaa kuunteli edunvalvonnan kiemu-roita – ja jopa ymmärsi asian. Kuva: Kauko Matilainen

Lupapäätökselle myönnettävä toimeenpanomahdollisuus on jatkossa laajempi, eli toimeenpanolupaa mahdollisessa valitustilanteessa voi hakea myös uusille luville, eikä pelkästään jatkoluville kuten aiemmin. Olisi tärkeää muistaa pyytää kaivosviranomaiselta tätä toimeenpanolupapäätöstä jo varsinaisen pääpäätöksen yhteydessä tehtäväksi. Toimeenpanoluvan pyytäminen edellyttää automaattisesti virnaomaiselta uutta lausuntokierrosta. Tämä koskee siis sekä jatko- että uusia lupia. Toimeenpanolupaa voi tuki hakea päätöksestä tehdyn valituksen jälkeenkin – eli kun on jo paskat housussa – mutta tällöin on edessä uusi lausuntokierros ja lupamaksu.

Kaivosviranomaisella on edelleen pitkät jonot päätöksissään, ja nämä kaivoslain muutokset koskevat kaikkia hakemuksia, joista ei ole vielä tehty päätöstä. Niin kauan, kun lupa-

päätös ei vielä ole lähtenyt lausuntokierrokselle, voi kullankaivaja täydentää hakemuspapereita.

Jos täydennätte hakemustanne, haette esim. jatkolupaa kolmen vuoden sijaan kymmeneksi vuodeksi tai esitätte toimeenpanoluvan myöntämistä, ei uutta lausuntokierrosta ole tarpeen järjestää eli hakemuksenne ei tipu päätösjonossa myöhemmäksi.

Pinta-alan laajentaminen sen sijaan käynnistää uuden lausuntokierroksen. Mikäli pinta-alaa laajennetaan, käsitellään hakemus myös uutena kullanhuuhtontalupahakemuksena ja sen maksimikestoksi tulee 4 vuotta.

Lisäksi on luonnollisesti iso nippu näiden edellä mainittujen erilaisia yhdistelmiä. Ja luonnollisestihan lupakäsittelyä koskevan lisätyön kustannuksen tulevat lupavelvollisen maksettavaksi.

Mäkipurot – Lemmenjoen elinkautiset

- ▶ **Viljo Ilmari Mäkipuro**
- ▶ **Eero Sakari Mäkipuro**
- ▶ **Risto Juhani Mäkipuro**

26.1.1899 Hartola – 23.1.1982 Salo
15.9.1930 Jyväskylä – 12.6.1991 Salo
3.9.1940 Oulu – 23.5.2016 Espoo

OSA 2

Lemmenjoen muistoja 65 vuoden takaa

TEKSTI: RISTO MÄKIPURO. KUVAT: VILJO MÄKIPURO / KULTAMUSEON ARKISTO,
MUUT KUVAAJAT MAINITTU KUVATEKSTEISSÄ

Mäkipurot marssivat kohti Lemmenjoen kultamaita. Edessä pojat Lasse ja Risto, keskellä äiti Hanna ja viimeisenä Leila.

Kesä 1953 Kotaojalla ja Morgamojalla

Isä ja **Sakke** olivat maaliskuussa tuoneet porojen kanssa kesäksi muonaa ja kaivostarvikkeita. Isä oli ostanut kaivinkoneensa kanssa vararikon tehneeltä **Kullervo Korhoselta** tämän osuuden Pellisen kämpästä. Siellä he olivat asustelleet ensimmäisen veneen saapumiseen saak-

ka rännejä ym. kaivuulle välttämättömiä tarvikkeita valmistaen. Lumen sulaminen, siitä aiheutuvan tulvapiikin näkeminen ja yleensäkin Lapin räjähtävän kevään saapuminen jo yötä päivää paistavan auringon aikana olivat mahtava kokemus.

Jollain ensimmäisistä veneistä oli lähdeittä: isän töihin, Saken vedättämään ankarasti särkevä hammas Ivalossa, missä oli lähin hammaslääkäri. Isä tuli kotiin ja sanoi minulle, että Sakke odottaa Inarissa ja minun tulee lähteä heti. Sehän sopi, koulu oli juuri loppunut.

Alkukesä sujui hienosti: asuminen mahtavista keloista rakennetussa kämpässä oli suorastaan yllätyksiä, kullan tulo jatkui. Kunnes tyrehtyi, taas kerran kuten tavallista. Ei se täysin tietenkään loppunut, melkein suurempi haitta oli veden kutistuminen pieneksi liriksi, joka ei riittänyt rännitykseen kunnon lapiointivauhdilla.

Meille oli tullut uusi naapuri Kotaojan

Jäkäläpään kentällä odotetaan lentokonetta. Oikealta Sakari ja Risto Mäkipuro, vasemmalla Heikki Kokko. Kivillä merkittiin kiitorata, taustalla tuuliviiri antaa tärkeän tiedon tuulen suunnasta avotunturin laella.

suun puoliksi maanalaiseen turvekämpppään: entinen kommunistiagentti, Neuvostoliitossa **Otto-Ville Kuusisen** läheinen, sodan aikana vankilassa Suomessa ajat istunut **Palmroos**. Ei hän juuri kenenkään kaivajien kanssa tullut toimeen, Sakke oli ehkä ainoa. Hän kävi meillä säännöllisesti lauantaitsin saunassa. Ylpeä hän oli maanpetoksellisesta toiminnastaan, puheet alkoivat kohta hyvänpäivän jälkeen: kun minä olin maanalaisena...

Tuostapa tuli mieleen yksi tietäjänäkemys. Oli jokin juttutuokio, Sakke laushti: ei mitkään ylisuuret valtiot ole säilyneet, Neuvostoliitto tulee hajoamaan kuten vaikkapa Rooma. Seurasi hämillinen hiljaisuus, vai-vautuneita hymyjä... Minustakin ajatus tuntui yllättävältä, siksi vakiintunut ja pelottava tuntui Neuvostoliitto olevan. Olin kyllä samaa mieltä, mutta en olisi uskonut, että se tapahtuisi vain runsaan kolmenkymmenen vuoden kuluttua.

Heinäkuussa avasimme uutta monttua: juuria ris-teilevää kuntaa ja puolisen metriä kivistä kullatonta joutomaata, kultamieskiellä paskamaita. Tylsän tyl-

sää hommaa. Äkkiä Sakke heitti lapion ja sanoi: nyt lähdetään kalaan Vaskolle – ja katsomaan uusia kultamaita.

Vielä samana iltapäivänä talsimme kohti Vaskojärveä parin kymmenen kilometrin päähän. Kantamuksena oli runsaanlaisesti kullansintävälineitä, joten Sakke päätteli tarvittavan muuten kevyet varusteet. Kumisaappaat voisi jättää pois, avojaloin jängillä kulkea, mitä siellä mättäiköillä niin vaarallista olisi? Ei telttaa, rakennetaan kota paikallisista aineksista.

Minä pistin kuitenkin viime hetkessä kumisaappaat repun päälle – sitten pudotin toisen Vaskojärven taakse. Ehti niistä olla hyötyäkin: tervastulilta lähti ensimmäisenä yönä kulo etenemään kuivaa jäkälikköä myöten ja ainoa mahdollisuus oli kantaa saappailla sammutusvettä. Oli ollut kuivaa, mutta nyt alkoi sataa, koko viikon. Rankasti.

Teimme kodan, joten sateensuoja oli, mutta kun oli melko lämmintä, sääs-

Matti Kullervo Korhonen tuo tavaraa Lemmenjoen ensimmäiseen kaivinkoneyritykseen, ajankohhta lieenee talvi 1952.

Lemmenjoen veteraaneja kesällä 1964: oikealta Aulis Kajanto, Viljo Mäkipuro, istumassa Väinö Hoppu, Elli-Katri Jomppanen, Jaakko Isola, seisomassa Heikki Pihlajamäki, Heikki Halminen, Veikko Nevalainen, Niilo Raumala ja Ilmari Jomppanen. Kuva on Erkki Koiviston kämpän edessä.

kiä oli mielettömästi. Viikko oli varsinaista terapiaa, melkein nukkumatta. Kultaa emme kohdanneet, kaloja kyllä niin paljon kuin jaksoimme kantaa.

Takaisin tultiin sitten tenniskengissä molemmat, sateessa, kautta pusikkojen ja jänkien. Joki, jonka yli olimme kahlanneet nilkka-vesissä, tulvi nyt niin, että minun täytyi oikeasti uida; Sakke piti vastarannalta koivunkarahkaa, johon tartuin, ettei virta olisi vienyt.

Kotona kämpällä nukuin heti kellon ympäri. Sakke herätti kalakeitolle, ja kertoi Palmroosin poikenneen – oli ihmetellyt missä me olimme: montulla oli työkalut hajan, näki että äkkiä oli lähdetty. Sitten oli kertonut hirveän uutisen: tuntemamme ja yleisesti arvostettu ja pidetty kullankaivaja **Jukka Pellinen** oli tappanut kaksi miestä ja hänet itsensä oli ammuttu Inarin Nukkumajoen maastoon. – Kalakeiton syötyäni nukuin toisen kerran kellon ympäri.

Myöhemminkin havaitsimme, että sateet kiertävät usein tunturialueemme – ja juuri Vaskon kautta. Rupesimme nimittämään tietyn tyyppistä pohjatuulista sadesäätä vaskonilmaksi. Nytkin sateet olivat kiertäneet valtaustamme ja meiltä loppui rännitysvesi. Ja kulta meni hakuseen.

Kesä 1954 Morgamojalla ja Miessillä

Alkukesä kului entiseen malliin, asuimme kämpässä ja veden ja kullan vähenyessä siirryimme kaivamaan Morgamojalle. Etsimisen kaipuu ja tuska iski taas heinäkuussa. Edellisen kesän reissun vaivat olivat unohtuneet, kohokohdat vain muistissa. Teimme nyt pidemmän etsintäreissun Vaskon latvoille ja Kietsimätuntureille. Nyt meillä oli saappaat ja teltta; ilmat suosivat ja saimme kullan merkkejä. Nostimme tietysti kalla mukaankin kuivaruonan lisukkeeksi.

Päivänä muutamana **Ranttilan Niila**, Lemmenjoen kulta-alueen löytäjä, poikkesi kämpällä. Kullan ja veden puutetta valiteltuamme hän tarjosi lääkkeen, jonka heti nielaisimme: mennä kaivamaan hänen valtauksellaan Miessijoella. Hän oli sillä hetkellä yksin, joten kämpässä olisi hyvin tilaa kahdelle.

Risto ja Sakke rännittävät Jäkäläkurun kivikkoista kultamaata.

1

1 Niilo Ranttila turvekamminsa ovella Mies-sillä. Paikka tunnetaan nykyisin Miessin-maan kuvernementtina.

2 Linnea Hepo-oja leipoo Miessin alajuoksun valtauksella. Jalmari ja Linnea rakastuivat Lemmenjoelle, menivät naimisiin ja toivat vauvansa Tuulan kultamaille.

3 Nuori Yrjö Korhonen vaskaa kaimansa Kul-lervon kaivinkoneen jälkiä Jäkäläkurun poh-jalla.

4 Pelle Kankainen viivähti joskus muilta kii-reiltään rännittämään kultamaata.

2

3

4

Seuraavat pari-kolme viikkoa menivätkin hienosti "vaskonilmoista" huolimatta. Niila oli välitön ja iloluonteinen lapinmies, joten jou-tohetket kuluivat rattoisasti. Ja kultaa alkoi tul-la, iskimme heti aivan mukavaan kultasuoneen. Oikeastaan kesän tuotto saatiin Miessiltä.

Kesä 1955 Miessijoella

Suunnistimme Niilan lupauksen mukaan hä-nen valtaukselleen. Hän itse oli ruvennut yrit-telemään sahurin hommia, ja joku lapintyttö-kin oli kuulemma kuvioissa. Niinpä asuimme kahdestaan.

Kesä oli myöhässä, Lemmenjoki jäässä pit-källe kesäkuuhun. Jouduimme, isä, Sakke ja minä, odottelemaan Inarissa, sitten kierrettiin Paadarjärveä koillisen kautta, kun pohjoistuu-li oli ajanut jäitä etelään. Olimme pari päivää Junnossa, lapintalossa. Tuohon aikaan oli leh-miä joka talossa, ja niiden hokuttelemat kär-päset vetivät pääskysyet pesimään navetoiden räystäälle. Oli surullista katsoa, kun joukoittain pääskysii lojui ruoan puutteeseen ja kylmään kuolleina. Sellaista tuottaa Lapin kesän alun vaihtelevuus.

Perillä Miessijoella kävimme innolla kai-vutöihin, mutta iskimme lapiomme routaan. Maa oli vielä täysin jäässä, kesäkuun puolen-välin tienoilla. Routaa sulateltiin ja vähitellen pääsimme kunnolla töihin – ja kultaa alkoi tulla taas mukavasti.

Isä oli asettunut Pellisen kämpälle tutki-maan vielä sikäläisiä kultamahdollisuuksia. Oli sovittu, että menemme juhannukseksi sinne saunomaan. Juhannuspäivänä uuden into iski Sakkeen: Lähdetään Vaijoelle katsomaan kan-joni ja ottamaan vähän kalaa. Käväistään vaan, ei tarvita eväitä, keittovälineitä tai yöpymistar-vikkeita.

Lemmenjoessa oli täysi kevättulva, valkoi-sena kuohui, pelottava. Sakella oli kuitenkin periaatteena, että mennään jos on kerran läh-detty. Avojaloin ei kivisessä kuohussa selviä, joten: housut ja jalkarätit reppuun, paljaat ja-lat saappaisiin. Sakke piti minun kädestä tiu-kasti kiinni ja niin mentiin.

Vaijokea noustiin, lopulta vaellusvietin aja-mina latvalle asti. Kaloja saatiin vähänlaisesti, kun oli tulva-aika. Nähtiin huikea kanjoni. Ja sitten takaisin – väsytti jo ja nälkä oli ankara. Oikaistiin matalan tunturin ylitse, jonka pääl-lä löytyi edellisen syksyn puolukoita; olihan se herkkä.

Aamu oli jo pitkällä kun tulimme takai-sin. Ihmetys oli suuri, kun isä ei ollut kämpäl-lä. Riisipuuro oli valmiiksi keitettyä, ja het-kessä sen hotkaisimme.

Nukuttiin ja sitten isäkin ilmestyi. Nälis-sään oli tietenkin, mutta suuri kattilallinen puuroa oli kadonnut. Hän oli lähtenyt meitä etsimään, ei arvannut tuota vaellusvietin voi-maa, mikä veti meidät paljon ajateltua kauem-maksi. Ei hän ollut onneksi yrittänyt Lemmen-joen ylitse. Koskesta oli pilkistänyt Saken käsi-varsi kyynärpää koukussa – puunjuurakko sit-ten kuitenkin.

Miessillä kultaa tuli aikansa kunnes lopah-ti. Etsittiin, tehtiin suuri projekti ja rakennet-tiin kymmeniä metrejä pitkä pato. Sikäläisestä tunturikoivun kakkärästä ei ollut rakennus-puuksi, joten pato tehtiin turpeesta, kuntasta, ja tasapainotettiin kivillä yläveteen kaltevaksi. Ehdittiin muutama päivä hyödyntää patoa, kunnes eräänä yönä se oli kaatunut pitkältä matkalta. Satojen kuutiometrien vesimassa oli pyyhkäissyt Miessijokea, veden kuljettamaa roinaa näkyi pitkin pusikoita. Vesi oli vienyt suuren osan padon kuntasta mennessään, ja niin herpaantui se projektimme.

Kesät 1957 ja 1958 Jäkälä-äytsillä

Nämä ajat asustelimme **Kangasniemien** 1940-luvun lopulla rakentamassa suurehkoissa hirsikämpässä. Siinä asui myös **Ville Keurulainen**, vanha sinnikäs kullankaivaja. Hän kaivoi ylä-osaa samasta alueesta kuin mekin, Kullervo Korhosen kaivinkoneyrityksen jäljiltä vuodel-ta 1951.

Kaivun luonne oli eri kuin aikaisemmin: kallio oli syvällä ja valtavia kiviä yleisesti. Kul-taa tuli välillä rumasti, mutta se oli syvällä ja

1

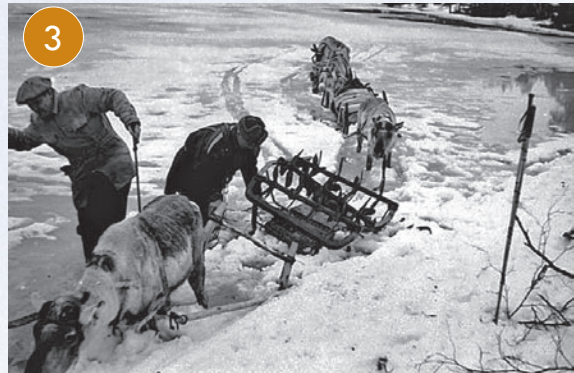
Kullervo Korhosen kaivinkonetyömaa Jäkälä-äytsissä kesällä 1951.

2

Kahden kesän jälkeen kaivinkonetta siirrettiin kannattavampiin töihin maalikyliin, mutta se upposi suohon. Siitä se pääsi omilla voimillaan ylös, mutta juuttui talveksi lumihankeen Lammasvaaralla.

3-4

Tavaroiden yhteiskuljetus keväthangilla kultamaille hoidettiin pororaidolla. Alakuvassa retkue on lähdössä Njurgulahdesta, yläkuvassa keulaporon kuorma on uponnut kevätsohjoon.

5

Jukka Lidström oli yksi Lapin yksityis-ilmailun pioneereista, ja hän hoiti kuljetukset myös kahdelle Lemmenjoen tuntureille raivatuille lentokentille.

6

Kultamiehiä kesällä 1951, vasemmalta Nisse Waselius, Kullervo Korhonen, Bernhard Pehkonen, Niila Jomppanen ja Väinö Palmroos.

kovan työn takana. Onneksi minäkin kykenin jo voimiltani muuhunkin kuin auttelemaan. Erään syvänteen puhdistus jäi mieleen: Kalliossa oli syvä rihla, railo, jonka päällä lepäsi monen kuutiometrin kokoinen kivi. Kiven päällä kasvoi koivu. Sakke sanoi, kun oli aikamme pähkäily: ota kivi lapioon ja heitä se tuonne rinteeseen.

Kaivoimme kivenalustaa niin pitkälle kuin uskalsimme, tuimme sen kahdella vankalla pölkkyllä kallionnokkaan ja sitten menimme kallioon asti. Monttu oli syvä ja vettä tuli armoittomasti. Meillä oli käsikäyttöinen pumppu: neljä lautaa torveksi naulattuina, mäntänä vankka puinen varsi ja sen päässä nahkapussi, joka ylös vetäessä laajeni ja painettaessa suippeni vartta myöten. Alapäässä läppä, joka esti veden paluun. Minun tehtäväksi tuli tämän uskomattoman tehokkaan laitteen käyttäminen; kun aamulla oli tyhjentänyt muutaman kuutiometrin vettä montusta, tiesi heränneensä. Päivän mittaan pumppaus oli kuitenkin suhteellisen leppoisaa verrattuna Saken aherukseen kallion puhdistukseen kiven alla.

Aamulla minun piti ensimmäiseksi tyhjentää monttu vedestä, Sakke järjesteli muita tarvittavia asioita valmiiksi. Sitten hän istui nurin käännetyn rännin päälle ja lauloi Volgan lautturien laulua: tuu-tu-tuu-tuu. Ja minä pumppasin.

Homma tuli valmiiksi, mutta kalliorailo jatkui kiven alle pitemmälle. No kivi oli kölläytettävä. Olin kameran kanssa valmiina, Saken piti rautakangella vääntää irti kaivospölkkyt, ensin toinen sitten toinen. Väännähytti

Sakke ja Risto lettukesteillä leirissä, huomaa vaskooli pannuna ja sen kahvana tukkisaket.

ensimmäistä pölkkyä, eikö mitä, kivi lähti liikkeelle jyrinän kanssa, Sakke siellä alhaalla. Jälkeenpäin sanoi, että tuntui koko maailma liikuvan, kun kivi päällä kasvaneen koivun kanssa tuli suoraan kohti.

Kiven alustan toinen puoli oli vähemmän uhkaava, mutta pumpun kanssa sekin oli selvitettävä. Kultaa tuli mukavasti, satakunta grammaa yhdestä kalliotaskusta. Kultaa olikin pakko tulla, sillä näiden kesien tuotolla Sakke rahoitti talven opiskelun Ateneumissa.

Kesät 1959...1978

Seuraavan kesän Sakke kaivoi Miessillä ja opiskeli talven Ateneumissa, minä olin armeijassa. Siitä eteenpäin olin opiskelun vaatimissa kesäharjoitteluissa, sitten töissä ulkomaillakin, molemmilla elämän järjestelyt etelässä avioliittoineen ym. kullankaivuuta häiritsevine hömpötyksineen. Muutamina kesinä tehtiin tosi-mielessä kullanetsintäreissuja Vaskon taakse, Itä-Lapin Suomu-, Kopsus- ja Jaurujoelle varsin vaatimattomin tuloksin.

Kesät 1979...1982

Ostin moottoripumpun ja tein valtauksen Jäkä-lä-äytsiin laskevaan Pohjoiskuruun, jota olimme käyneet tutkimassa jo 1950-luvulla sekä parina edellisenä kesänä. Lentokoneella saimme tavaramme Jäkäläpään lentokentälle, kilometrin päähän valtauksistamme. Sieltä oli hyvä alamäkeen kantaa tarvikkeemme. Saken vanha autotalliteltta tulisi olemaan asumuksemme valtauksen alarajan terassilla.

Nopeasti 'mäikimme' (Saken ilmaisu) kaasaan asentomme sijat, multapenkit makuuk-siksemme, kanervia päälle, kiviä seiniksi, 'rivintereiksi', varastoimaan hieman lämpöä yöksi. Ketunmultamaalla muuraten pinosimme keskelle piisin, joka antoi hieman lämpöä ja jossa keitimme ruokamme. Lämpö oli lähinnä moraalista, sormet sillä saattoi parhaimmillaan lämmittää, sillä tunturista ei paljon polttopuuta löytynyt. Kelottunutta katajaa oli jonkin verran, muttei sitä tahtonut raskia polttaa, kun pienenkin ikä oli satoja vuosia. Vuosirenkaita

laskemalla sen saattoi todeta, ja kunnioituksesta joutui hattureuhkan päästä tempaisemaan.

Oli taas kylmää kesäkuuta, pohjoisesta heitelti lunta. Teltan kohdalle tehtiin ensimmäinen monttu, keskinkertainen tulokseltaan. Kallio painui alas ylävirtaan edetessä, kaivoimme niin pitkälle kuin saapasvarsi yletti. Laitoin upouuden pumppumme käyntiin, kallio kohta pilkisti ja kuin sähköiskusta Sakke hyppäsi monttuun – ja minäkin näin: kointähtenä tuikki kalliolta hippu. Poimittiin muutama pienempikin, heiteltiin vanhaan säilyketörppöön ja kaivettiin monttu selväksi. Punnittiin iso: 17,5 grammaa. Kulta punnittiin ja jaettiin tasan, mutta isomuksen omistaja ratkaistiin kortilla. Casinopelissä sattui nyt minulle tuuri, sain mötikän.

Puroa edetessämme kullan tulo väheni puuduttavan tasaisen heikoksi. Valtauksen yläpäässä saimme lupaavia tuloksia, mutta veden vähyys hillitsi kaivuhaluja. Suuri kulta itse Jäkälä-äytsissä alkoi kiinnostaa, vaikka tiesimme sen suuritöiseksi.

Kesästä 1983 eteenpäin

Valtasin Jäkälä-äytsin alaosasta kappaleen, suunnittelin kotamaisen kammin, jossa oli lämpöä eristävät seinät ja riittävän suuri piisi. Tulimme heti alkukesästä, mäikimme kammin varusteineen kasaan parissa viikossa. Piisi muurattiin nytkin ketunmultamaalla.

Kallio oli hirveän syvällä. Kävin välillä etelässä; palatessa Sakke tuli vastaan ja piirsi kuvankin syvästä montusta, jonka he olivat poikansa **Anssin** kanssa kaivaneet keskelle Jäkäläojan uomaa. Sakke sanoi, että voisin yrittää monttua vielä syventää, jos tuntuisi kiinnostavan.

Menin, pumppasin montun tyhjäksi. Se oli kapea ahdas reikä kuin kaivo, juuri tikkailla sinne mahtui, kolmisen metriä syvä. Pelotti, jos vaikka seinät pettävät. Sitten ajattelin: olenko mies vai hiiri. Sitten: tuommoiset loukut on hiiriä varten, en kyllä hiiri ole. Monttu täyttyi vedellä ja seuraavan kevättulvan jälkeen paikalla ei voinut nähdä monttua ikinä olleenkaan.

Yrjö Korhosen ja Sakari Mäkipuron pilkkisaaliissa on muutakin kuin tammukkaa.

Seuraavana kesänä Sakke siirtyi takaisin Pohjoiskurulle. Minä suunnittelin kaivinkoneen, laahakauhan, 'raapan' Outokummun malliin. Sillä kaivoin muutaman kesän, kunnes Metsähallitus katsoi asiakseen kieltää käytön, vaikka oli aluksi antanut luvan. Sakke kaivoi Pohjoiskurun yläpäässä ja sai hyvin kultaa, vaikka vesi ei tahtonut riittää rännitykseen.

Olimme tulleet kesäkuun alussa v. 1991 sisareni **Leilan** ja poikani **Santun** kanssa. Oli lämmintä, sääskiaika alkoi kesäkuun puolivälissä olla pahimmillaan, joten nukuimme teltoissa, me Santun kanssa yhdessä. Sakella oli tapana tulla Ala-Äytsin kautta ja yöpyäkin siellä. Odottelimme häntä saapuvaksi. Kerran puolen yön maissa kullankaivaja **Heikki Pihlajamäki** huuteli, että onko teltassa ketään. Pääni pistin raosta, hän ojensi kortin, minun aikanaan kuvaaman ja tuottaman lapinkortin, johon moottorivenemies oli kirjoittanut puhelimitse saamansa karun viestin: **Sakari Mäkipuro** kuollut.

Myöhemmin Anssi kertoi, että Lapin repua hän oli yöllä ollut pakkaamassa, kun sydän oli loppunut.

Risto Mäkipuro

3.9.1940–23.5.2016

 Kullankaivaja Risto Mäkipuro kuoli Espoon Jorvin sairaalassa 23.5.2016. Hän sai ensikosketuksen kultaan 10-vuotiaana isänsä, kirjailija **Viljo Mäkipuron** opastamana vanhemman veljensä **Sakaran** kanssa kesällä 1951. Tästä alkoi lähes 65 vuotta kestänyt kultamiesura Lemmenjoen Jäkälä-äytsissä ja Morgamojalla.

Risto oli Lapin Kullankaivajain Liiton kunniajäsen vuodesta 2002 alkaen. Hän oli taitava sanan käyttäjä puolustaessaan kullankaivajien oikeuksia. Syksyllä 2013 hän toi eduskunnassa terveiset Lemmenjoen kaivajien epätoivosta puheenvuorosaan ”Keinulaudalla”,

Seuraavana kesänä hän opasti toimit-

tajaa ja valokuvaajaa Lemmenjoen kultaan ja ihmisiin. Raymond-lehdessä julkaistiin aiheesta juttu, se löytyy linkistä: <https://www.raymond.fi/paajuttu/kultaa-lemmenjoelta/>

Risto Mäkipuro oli pääammatiltaan diplomi-insinööri, sekä kansallisesti että kansainvälisesti arvostettu puurakenteisten siltojen suunnittelija.

Risto on kirjoittanut Prospäkkäriin tämän numeron sivuilla 16–22 julkaistun artikkelin veljensä Sakarin kuoleman jälkeen. Alkuosa artikkelista julkaistiin edellisessä numerossa (Prospäkkäri 3/2016) ja **Seppo J. Partasen** laatima muistokirjoitus Risto Mäkipurosta oli Prospäkkäriin nro 2/2016.

Risto eduskunnassa 2013

Risto Mäkipuro piti eduskunnassa syksyllä järjestetyssä tilaisuudessa puheenvuoron Lemmenjoen kullankaivajien epätoivosta. Tilaisuudessa oli läsnä useita kansanedustajia ja kullankaivaja Jukka Kela. Tässä Riston puheenvuoron loppusanat:

”Lähtiessäni Lemmenjoen kultasatamasta huomasin seinään kiinnitetyn painetun runon, mukaelman Kaarlo Thermanin Keinulaulusta. Se sopi matkani loppuhuipennukseksi, kuin nyrkki kaivajan silmään”:

”Heiluu keinuni kelopuussa, kelopuussa elokuussa. / Heiluu keinussa kullankaivaja, herrain vaivaama, herrain vaivaaja. / Kaunis on keinua huolia vailla, huolia vailla, kuukkelin lailla. / Kauniin laulun loppu on karu, on kaivajan keinussa vain yksi naru”.

Kuva: Seppo J. Partanen

Pirjo Muotkajärven kilpailukuvia aiemmilta vuosilta: "Hippuja sinkkiämpäriissä" ja "Kultakeko".

LKL:N VALOKUVAUSKILPAILU 2017

 Lapin Kullankaivajain Liitto julkistaa avatuksi kaikille avoimen Kultakuvakisan. Kultakuva-kisan avulla pyritään saamaan liiton arkistoon laadukkaita ja todistusvoimaisia kuvia kultamailta. Samalla halutaan nostattaa innostusta ainutlaatuisen kultaperinteemme taltioimiseen.

**Kilpailuaika päättyy
15.1.2017 +/- pari päivää.**

Kultakuvakisa on kaikille avoin.

Kuvien digitaalista manipulointia ei suositella tehtäväksi, tai ainakin se toivotaan tehtäväksi edes sen verran laadukkaasti, ettei liiton toiminnanjohtaja tajua sellaista tehdyn.

Sarjojen parhaille on luvassa Lapin kultaa, muitakin palkitaan.

Kilpailusarjoja on perinteiset kolme:

- 1) Kullan murut:** kuvat kullasta ja muista kullankaivun yhteydessä talteen otetuista mineraaleista
- 2) Työn kuva:** kullankaivun eri työvaiheet
- 3) Kullankaivaja kotonaan:** kultaleirin jokapäiväisestä arjesta ja muista legendaarisista episodeista kertovat kuvat

Kuvat voi toimittaan paperivedoksina liiton osoitteeseen (oltava perillä 16.1.2017): LKL Ry, PL 86, 99871 Inari tai lähettää riittävän korkearesoluutiosina digikuvina LKL:n sähköpostiin info@kullankaivajat.fi.

Kilpailukuvia ei palauteta, vaan ne säilytetään liiton arkistossa, jossa ne ovat LKL Ry:n käytettävissä kuvaajan nimi mainitsemalla.

Kirjat

Tarinoita Lapin kulkijoista, keinoista, kullasta

Erkki Liljan suurtyö Lapin reiteistä, poluista, teistä ja niillä vuosisatoja kulkeneista ihmisistä ”Tuntureiden yli Jäämerelle” julkistettiin joulun alla 2016 Rovaniemellä. Yli 500-sivuinen kirja täydentää kolmisen vuotta sitten ilmestynyttä ”Jäämerenkäytävä” teosta ja yhdessä ne muodostavat arvokkaat lisän pohjoisen Suomen menneisyyden kartoitukseen.

Kirjailija teki elämäntyönsä Lapin tiepiirin suunnittelijana ja rakentajana sekä tieperinteen taltioijana. Tämä elämäkokemus näkyy kirjan sisällön tietorikkautena, sieltä löytyy myös hiljaista huumoria, herkkiä henkilökuvia kansanmiehistä presidentteihin, taustatietoa tiesuunnittelun ja rakentamisen kiemuista, kriittisyyttä ja riitoja. Kaiken kaikkiaan

teiden rakentaminen on ollut yksi keskeisimpiä tekijöitä Lapin kehittymiselle erämaasta nykyaikaiseksi yhteiskunnaksi ja kautta maailma tunnetuksi matkailumaakunnaksi.

Kirjan kokoamiseen liittyy paljon draamaa, kuten kirjoittajan koko elämäntarina. Erkki joutui sairaalaan tutkittavaksi kompastuttuaan tietojenkeruumatkalla Helsingissä kesäkuussa 2013. Murtumia ei löytynyt, mutta keuhkoissa havaittiin epäilyttävä esiintymä, joka osoittautui keuhkosyöväksi. Tämän jälkeen alkoi tiivis tutkimusten, hoitojen ja sairaalakäyntien sarja, jonka aikana kirja oli saatava aikaan. ”Kyllä monta kertaa kävi mielessä jättää työ kesken”, tilitti kirjailija työnsä viimeisiä vaiheita.

Alussa tavoite oli saada aikaan noin 50-sivuinen esite Lapin ELY-keskuksen tarpeisiin.

*Kirjailija
Erkki Lilja
Rovaniemellä
15.12.2016.
Kuva: Seppo
J. Partanen*

Pohjoisen Lapin tienrakentajia: kunnallisneuvos ja Utsjoen tiemestari Antti Katekeetta, rakennusmestari Kari Tamela Inarista ja heidän keskellään Erkki Lilja uuden kirjansa kanssa. Kuva: Seppo J. Partanen

Työn edetessä tavoite nostettiin ensin sataan sivuun ja sitten 300–350 sivuiseksi kirjaksi. Lopputuloksena 512 sivua, satoja kuvia ja karttoja, uskomaton määrä tietoa. Aineistoa kertyi paljon enemmänkin, joten sisällön tiivistäminen ja karsiminen vaativat runsaasti lisätyötä.

”Tuntureiden yli Jäämerelle” on hyvin persoonallinen, tekijänsä näköinen kirja. Se on kaukana kuivasta vuosilukuhistoriasta, täynnä mehukkaita ja kaunokirjallisia kertomuksia ihmisten tekemistä matkoista, urotöistä, mokista ja virheistä, joiden vaikutus Lapin kehittymiseen on ollut mittava. Mukana ovat tietenkin presidentti **Kekkosen** Lapin matkat, joilla moni tieyhteys sai alkunsa. Tänä päivänä hyvin ajankohtainen aiheyhteys Jäämerelle on yksi kirjan keskeisimpiä lankoja, jonka vaiheista kirja antaa lisätietoja keskiajan lopulta alkaen.

150 vuotta jatkunut kullankaivu on sekin näytävästi esillä teiden suunnittelua ja rakentamista vauhdittaneena tekijänä. Kultakuumeen puhjetessa 1860-luvun lopussa Inarin Lappi oli Suomessa ja maailmassa hyvin tun-

tematon ”Ultima Thule”, uloin Pohjola, jonne oli kuljettava veneellä, patikoiden, hiihtäen tai porokyydillä. Kirjassa on muun muassa **Leif Rantalán** tekemä käännös kapteeni **Arthur Aspelinin** ruotsiksi kirjoittamasta kertomuksesta, kullanetsintämatkasta Tenolle ja Kietsimäjoelle 1910. Aspelin vaikutti myöhemmin paljon Lapin teiden rakentamiseen. Geologi **Jorma Valkama** kertoo kirjassa erikoisesta kultakivilöydöstä Sodankylän Kiistalan tietyömaan kallioleikkauksessa keväällä 1986. Tämä löytö johti Suurkuusikon kultamalmin jäljille. Kullankaivu on tuttua myös Erkki Liljalle, sillä hän on ehtinyt sitäkin tehdä.

Uuden kirjan on kustantanut Rovaniemellä toimiva Väyläkirjat, jonka nettisivuilta www.vaylakirjat.fi löytyy lisätietoa.

”Tuntureiden yli Jäämerelle” kirjaa voi tilata myös Hipputeoksen nettimyymälästä www.hipputeos.fi 32 euron hintaan. Tarjouksessa on myös Liljan aikaisempi kirja.

SEPPO J. PARTANEN

In Memoriam

Ilosen Riku sai kutsun Pyrkyripalstalle 27.1.1928–28.11.2016

Riku Ilosen taival päättyi Sodankylässä 28. marraskuuta 2016. Hän oli yksi kultamaiden ikoneista ja vanhimmista veteraaneista. Riku tutustui ensi kerran Lemmenjokeen kesällä 1952 paetessaan Helsingin olympiakisojen hulinoita Lapin rauhallisiin maisemiin. Rikhard syntyi Karjalan kannaksen Kivennavalla ja kuoli Sodankylässä, jossa hän työskenteli kauan ammattikoulun opettajana.

Sattumalta Rovaniemen rautatieasemalla tavattu matkamies houkutteli Rikun mukaan-

sa Inariin ja Lemmenjoelle. Bussimatkaa rahoittaakseen hän myi ranteessaan olevan kellon. Inarista käveltiin Sikovuonoon, josta alkoi noin 80 kilometrin venematka kultamaiden tuntumaan. Riku haki töitä, mutta kultakuume oli olympiakesänä hiipumassa, kultaa tuli vähän ja sen hinta oli hyvin alhaalla. Puskuojan latvoilta löytyi töitä **Vihtori Kosken** ja **Nevalaisen Veikon** kultatyömaalta.

Sakeasta hyttyskesästä ja vähäisestä kullantulosta huolimatta kultakuume tarttui ja se iti 9 vuotta. Kesällä 1962 Riku lainasi vaskoolin

ja muita kullankaivuvälineitä **Kokko Heikiltä** Inarista, harhaili niiden kanssa Peltjoen var-silla löytämättä merkkiäkään kullasta. Välinei-tä Inarissa palauttaessaan Heikki kertoi **Rau-malan Nipan** juuri lähteneen Lemmenjoelle ja kehotti Rikua menemään perässä kullankai-vuoppiin. Nipa otti töihin, antoi neuvot, joi-den avulla löytyi heti alkuun puolen gramman russakka. Riku oppi tuntemaan myös Puskuo-
jan korundit ja muut korukivet, joihin Nipa oli syvällisesti perehtynyt. Nipa itse löysi yh-destä vaskoolista 18 grammaa kultaa ja näin oli suuntaviitta isketty Rikun saappaille ja elä-mälle.

Tämän jälkeen Riku kaivoi kultaa joka kesä omilla valtauksillaan tai kavereiden renkinä kaikilla Lemmejoen puroilla. Kulkurin levoton veri houkutteli uusiin maisemiin kesällä 1972 ja Riku marssi Saariselän Kopsusojalle, jonne rakensi kämpän **Keurulaisten Villen** kanssa. Sen kauniissa maisemissa kului monta vuotta. Sen jälkeen Riku palasi Lemmenjoelle ja oli

kolme kesää Kullankaivajain Liiton hallinnas-sa olevalla **Jaakko Isolan** valtauksella, jonka liitto antaa vanhojen veteraanien käyttöön. Yksi kesä kului **Mäläskän** kaivospiirillä, josta Riku siirtyi takaisin Kopsusojalle, jossa hänellä oli valtaus **Patalan Anitan** kanssa uuden vuosituhannen ensimmäisellä vuosikymmenellä.

Kullankaivua tukeakseen Rikulla oli siviili-ammatti Sodankylän ammattikoulun metal-lipuolen opettajana. ”Suruton” Ilonen oli tut-tu näky kullankaivajien kisoissa Väinämöistä muistuttavassa asussaan ja pitkässä parrassaan.

Lapin Kullankaivajain Liiton jäseneksi Riku liittyi vuonna 1966, ollen kuollessaan lii-ton toiseksi pitkäaikaisin jäsen.

Viimeisen leposijansa Riku Ilonen toivoi saavansa Inarin vanhalta hautausmaalta kullan-kaivajien Pyrkyripalstalta, jonne hänen saate-taan joulukuun 17. päivä 2016.

Lepää rauhassa monien hauskojen muis-tojen saattelemana.

SEPPO J. PARTANEN

*Matti Mähönen
ja Riku Ilonen
juttusilla. Kuva:
Seppo J. Partae*

TEKSTI: JORMA KORPELA

Tuntsan vuosi -95

Alkuvuodesta -95 ostin Assistentilta sitä jo pruuvaluani hehtaarin palstan. Hinta 6000 markkaa, kolme kautta vielä valtausaikaa. En toki yksin ostanut; Sallan entinen kunnanjohtaja Liedosta, ja Puskulta tuttu nurmeslainen väärsti tulivat kimppaan. Omalta osaltani 2000 markkaa ei kaivertanut, tiesin etukäteen mitä ostin.

Kimppakaverit kävivät paikalla koko aikana ehkä vain 2–3 kertaa. Löysivät kyllä, mutta matka Liedosta ja Nurmeksesta oli pitkä, omaan sataan kilometriini verrattuna. Käytännössä olin palstan isäntä, jopa päiväreissuin.

Tuntsan nousu

Kevättalvella -95 päätettiin perustaa oma yhdistys: Itä-Lapin Kullankaivajat (ILK). Perustavassa kokouksessa oli 18 kiinnostunutta, mukana yksi saksalainenkin. Nicht gut, sanoi sisäinen kelloni ja oikeaa aikaa kävi: Geld, Geld!

Yhdistyksen sääntöjä varten olin **Kangas-Jaskalta** tilannut LKL:n säännöt. Jäsenmaksu 100 markkaa tai gramma kultaa vuodelta. Assistentti vaati, että kullon piti olla Itä-Lapista. Eipä haitannut. Tosin Tuntsan kulta on keltaisempaa kuin Ivalo- tai Lemmenjoen kulta, ja pitoisuus 23 karaattia. Vaan kukapa jokaista hippua tutkimaan, itse Assistenttikan.

Kokous päättyi ja olin puheenjohtaja. Ja jäsenmaksusatasia tulvi, ainoan kerran. Yhdistyksen synty ja lopun alku! Heti kokouksen päätyttyä Assintentin ympärille kokoontui joukko. Ei alkanut myyräntö, vaan juuri hyväksyttyjen sääntöjen suora rikkominen: rahaa!

Liian hyväuskoinen olin, kun luotin vanhaan kultamiesperinteeseen. Vanha Sota- tai Palsinajan kaivaja oli kyllä sanonut: Varo!

Tuntsan huuhdontakisa

Päätettiin järjestää Tuntsan ensimmäinen huuhdontakisa Tuntsajoen vanhan savottapirtin rannassa. Kaverin kanssa hankimme puutavaran. Jäljelle jäänyt yhdistyksen ydin rakensi. Assistentilla poikineen oli liikaa muita kiireitä. Kilpailemaan toki ehtivät. Löytyivät palttani kisahiputkin.

GTK järjesti Sallassa neliviikkoisen kurssin. Yhtenä aiheena oli kullan rännitys ja vaskaus. Ehdotin, että tulevat Tuntsalle varmaan paikkaan. **Vanhalan Erkki** ja **Härkösen Ilkka** epäilivät, mutta suostuivat.

Pumppu, letkut ym. linja-autoon. Perillä kymmenpäinen nuorten miesten joukko kantoi lähes kilometrin, lopulla pari ukkoa ränniä rihloineen satakunta metriä. Joukossa oli myös vanha Puskun väärtini **Olli**, joka tuns pumppun ja muut vehkeet.

Kun geologien kanssa tulimme kuruun, pumppu jo pärisi ja kivet kolisivat. annoin geologeille lapiot ja vaskoolit: kuopaiskaa nyt neitsyitä! Kuopaisivat, vaskasivat ja eihän ole totta! Molempien vaskooleissa oli hippuja! Sanaani väärti olin. Kehotin vielä kuopaisemaan toisenkin kerran ja sama tulos: pari täitä, saivareita ja niistä pienempiä oli vaskoolissa. Pakko oli nyt uskoa.

Hyvin oli porukka romppeet kantanut, vaan onhan työlläkin mittansa – ja koulutuksella rajansa. Leirini laavuineen, edessä honkatuli, kiinnostasi enempi ja kun reputkin olivat siellä... Vain 3–4 jäi montulle ”oppiin”. Toki kilpahippuja jonkin verran tuli, mutta paljon jäi uupumaan. Yhdistyksen ydinporukalla hoitelimme.

Nuoluskurun kivikkoisia ja kallioisia kultamaita. Siellä kultagryyni kivien koloissa piileksii.

Yksi ikävä muisto jäi: eräs venäläisen sukunimen omaava otti yhteyttä ja olin vastassa. Järjestin ilmaisen yösijan ja ruoan puolivälin krouvissa. Seuraavana aamuna rinkassa oli muutakin kuin kauraryynejä evääksi. Toki kaveri jonkin lapiollisen vaskooliinsa pani ja meitä seuraten muka vaskasi. Ei kyllä yhtäkään hippua näyttänyt. Eihän siinä mitään. Kisaan liian suuret hiput panimme putkiloon kallion koloon ”kasvamaan”.

Yhtenä aamuna olivat ”Hiirulainen” ja putkilo kadonneet. Naisilla oli heti valmiina ehdotus, mistä voisi puun oksalle ripustaa. Oma ehdotukseni oli: puuhun alasti kiinni. Kunhan yön yli poron vasa imee, muistaa varmasti.

Laanilassa oli esitelty Sallan Terveyskeskuksen verinäyteputkiloa Tuntsan saaliina ja vielä itse kaivettuna. Kuulemani mukaan on sama mies pahempiakin kupruja tehnyt. Ei kulta, vaan kaivajien maine!

Assistentti ja Susikoira Nuoluskurun ”montulla”. Kuvat: Jorma Korpelan arkisto

Juhannuskisa

Koko aattoyö oltiin tietenkin silmää kirkastettu. Kun neuvoin, miten kuivalla sormella hippu on otettava, kysyi velmu ylituomari, miten sormen saa kuivaksi. Minä: sormi ensin suuhun.

Mahtava kisa: Tuntsajoki, etelätuuli lämpimänä eikä vielä räkkää. Paidattomina olivat kilpaveikot – tyttäristä ei valitettavasti yksikään. Mutta ääni kuului, etenkin naisten sarjassa, jossa voittajan palkintona oli kauden valtaus-

osuus. Ja valittiinhan vielä kisan Petronellakin.

Oli saatu Tuntsan tie kuntoon, olikin 60-luvun nokisavotoiden jäljiltä. Monta oli auton öljypohjaa, vaihdelaatikkoo ja pakoputkea mennyt. Eivätkä kullankaivajat tieremontissa aivan syrjässä olleet. Tie oli kuitenkin avoin, ja vieraita alkoi tulla. Ylenmäärin.

JORMA KORPELA

Vielä ehdit vastata JÄSENKYSELYYN

Sähköpostiosoitteensa ilmoittaneet jäsenet ovat saaneet kyselylinkin 15.12. Te joitten osoitetta ei ole liiton toimiston tiedossa, pääsette vastaamaan tällä osoitteella: <http://www.redoworks.com/tutkimus/60927/473219/#>

Vastauslinkki löytyy myös liiton kotisivuilta. **Vastausaikaa on keskiviikkoon 4.1.2017 saakka.** Jos et ole saanut kyselylinkkiä sähköpostiosoitteeseesi, vaikka sinulla sellainen on, ilmoita se toimistoon myöhempää käyttöä varten.

Jäsenkyselyn avulla selvitetään jäsenistön näkemyksiä LKL:n toiminnan kehittämisestä ja tarkoitus on hankkia sitä varten tietoa jäsenistön koostumuksesta, liiton palvelujen käytöstä ja kullankaivuun liittyvistä asioista. Vastaaminen ei vie paljon aikaa. Toivomme, että mahdollisimman moni vastaisi.

Merkkipäivät

*Onnen hippuja jäsenillemme
ympäri Suomea! LKL ry onnittelee*

70 v.

6.3. Jorma Nyrhinen, Ilmajoki

65 v.

Seppo Raikunen, Helsinki

60 v.

14.11.2016
Sauli Paasilinna, Ivalo

60 v.

17.1. Sirkku Muhli, Hollola kk

26.1.

Pauli Lehtilä, Rovaniemi

16.2.

Esko Killström, Maksniemi

VENEKULJETUKSET LEMMENJOELLA

Tavarakuljetukset kulta-alueelle

Veikko Jomppanen

0400 137 090

Polttopuuta metrisenä halkona.

Kysy myös poronlihaa

.5362

Posti Green

Lapin kultaa

tarinoina ja hippuina

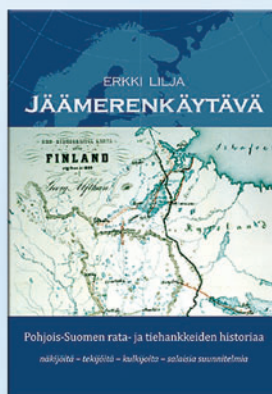
UUTUUSKIRJA

Erkki Lilja; **TUNTURIEN YLI JÄÄMERELLE**

Lapin tiestön kehittämisessä elämäntyönsä tehnyt tietokirjailija, rakennusmestari Erkki Liljan tientekijöille omistettu kirja kertoo Lapin teistä, sekä kulkijoista ja kulkemisesta vuosisatojen ajalta vaikeissakin oloissa milloin jalan, milloin poroilla tai veneellä. Kirja kertoo myös tiestön vähittäisestä leviämisestä pohjoisemmaksi ja sen moninaisista vaikutuksista lappilaisten elämään. Myös haaveet Jäämeren radasta saavat osansa kirjassa. Yli 500 sivua. 32 euroa.

TARJOUS 2 kirjaa yhdessä **JÄÄMERENKÄYTÄVÄ** ja **TUNTURIEN YLI JÄÄMERELLE** 48 €

Katso tarinoita kultamailta
www.kultahippu.fi

Uutuusränni: Jatkettava alumiiniränni 150 + 150 cm, osat menevät sisäkkäin.
Leveys yläosa 19 cm ja alaosa 20 cm, vesilaatikossa 50 mm putket vesiletkua varten.
Materiaali 3 mm alumiini, kestää kovaa käyttöä.
Hinta yhdessä 214 €, yläosa erikseen 129 €, alaosa 85 €

Tilaukset nettikaupasta
www.kultahippu.fi

Lappikirjat, kullankaivuvälineet, kultahiput

Hipputeos Oy varastomyymälä Kivenhakkaajantie Kerava, soita 040 5454833